Ratkaisuehdotus vähittäismarkkinoiden hintakaton toteutukselle

TEM Energiaosasto

19.12.2022

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Keskeinen haaste: aikataulu

- **Asiakkaat kaipaavat tukea talvikuukausille, tämä on myös valmistelun lähtökohta (tammi-huhtikuu 2023)**
- **Kaikki uusien ratkaisuiden käyttöönotto vie aikaa: käytössä aikaisintaan maalis-huhtikuussa, mahdollisesti vielä myöhemmin**
  - Riippuu ennen kaikkea myyjien kyvystä toteuttaa tarvittavat tietojärjestelmämuutokset.
  - Lainsäädäntö saataneen voimaan helmikuun alkupuolella
  - Yksinkertaisin malli kertakorvaus, toimeenpanoaika arviolta kuukausi ➔ käytettävissä aikaisintaan helmi-maaliskuun vaiheessa.
  - Takuuhintasopimus ja kattohintasopimus ovat yksinkertaisinakin toteutuksina hitaita, sillä vaativat sopimusmuutoksia ja merkittäviä järjestelmämuutoksia. Malleja ei ole mahdollista toteuttaa takautuvasti. Toteutus vie kuukausia ➔ käytössä aikaisintaan huhti-toukokuussa (kevät!).

- **Annettu aikataulu vaikeuttaa kohdistamista ja lisää haitallisia kannustinvaikutuksia**

Muita haasteita sähkön hinnan kompensoinnissa

- **Myyjien järjestelmämuutokset**
  - Muutosten suuruuden ja vaikeuden arviointi ulkopuolelta vaikeaa
- **Kustannukset ja kompensaation maksaminen**
  - Kompensointi myyjille: käytännössä ei pystytä selvittämään myyjän todellisia sähkönhankintakustannuksia, vaan joudutaan tukemaan liikaa, eli suhteessa sähkön markkinahintaan. Kompensointi pitäisi tulla samaan aikaan kuin myyjä laskuttaa asiakkaitaan, muutoin myyjät joutuvat maksuvaikeuksiin.
  - Toisin kuin Virossa, jossa myyjiä on vain muutama, Suomessa ei käytännössä voida määritellä kullekin myyjälle erikseen myyntihintaa, sillä toimijoiden hankintakanavat ovat monimutkaisia ja myyjiä on kymmeniä.
- **Yleinen kompensaatio kohdistuu kaikkiin kuluttajiin, ei vain tilanteesta eniten kärsiville**
- **Alennukset väistämättä lisäävät kulutusta ja tätä kautta sähkön tukkuhintaa ja yritysten sähkönhintaa. Lisääntynyt kulutus myös vie Suomea lähemmäs sähköpulaa**
- **Yritysten tilannetta arvioidaan parhaillaan**

Sähkön hintaan liittyvien tukitoimien kustannuksia ja potentiaalisia tulonlähteitä

- **Potentiaalisia tulonlähteitä**
  - Windfall-veron arvioitu tuotto: 500 – 1 300 milj. € (huom. alustava arvio, tarkentuu,. verotuottojen vaikutus julkisen talouden nettotuloihin on pienempi kuin 0,5-1,3 mrd. euroa, koska huomattava osa sähköntuotannosta on julkisen sektorin omistuksessa)
  - Fingridin pullonkaulatulot: XXX milj. €
    - Fingridille kertynyt nyt noin 740 miljoonaa euroa pullonkaulatuloja Q3/2022 mennessä. Koko vuoden summa noussee lähelle miljardia euroa. Pullonkaulatuloja on käytetty nyt reilu 200 miljoonaa euroa muihin sallittuihin kohteisiin (tariffien alennus, investoinnit)
    - EU-sääntelyn mukaan pullonkaulatulot tulee lähtökohtaisesti käyttää verkkoinvestointeihin. EU:n asetuksessa energiahintojen hätätoimenpiteistä mukaan tuloja voidaan käyttää poikkeuksellisesti myös vähittäismarkkinatoimenpiteisiin.
    - Energiavirasto myöntää luvan käyttää tuloja muuhun tarkoitukseen kuin investointeihin.

- **Aiemmin päätetyt sähkön hintaan liittyvät tukitoimet**
  - Sähköenergian arvonlisäverokannan määräaikainen alentaminen: 290 milj. €
  - Sähkövähennys: 265 milj. €
  - Sähkötuki: 85 milj. € (+ Kelan toimintamenot 6 milj. €)
  - Yhteensä: **640 milj. €**
- **Uudet tukitoimet**
  - Kertakorvauksena toteutettava takautuva hintakatto marras-joulukuulle: XXX milj. €
  - Mahdollistetaan myyntiyhtiöille maksuajan antaminen asiakkaille: Lainoitus/takaustarve enimmillään 500-600 milj. €/kk
  - Valmistellaan joustoon ja säästöön kannustava kattohintamalli: XXX milj. €

Ehdotus ratkaisuksi laskea vähittäishintaa

1. **Kertakorvauksena toteutettava takautuva hintakatto**

2. **Mahdollistetaan myyntiyhtiöille maksuajan antaminen kaikille asiakkaille (kotitaloudet, yritykset)**

3. **Valmistellaan joustoon ja säästöön kannustava kattohinta erillisessä HE:ssä**

Nopea valmistelu ja toimeenpano edellyttää kohtien 1 ja 2 priorisointia. Kohta 3 haastavampi kokonaisuus ja mahdotonta viedä rinnakkain siten, ettei kohtien 1 ja 2 välitön valmistelu ja toimeenpano vaarantuisi.

Yritysten tilannetta arvioidaan parhaillaan

1. Kertakorvauksena toteutettava takautuva hintakatto

- **Kuvaus:**
  - Korvataan kotitalouksien esimerkiksi marras-joulukuussa käyttämästä energiasta tietty osuus
  - Tärkeää kuitenkin toimeenpanon nopeus, tällä voi olla merkitystä parametrien valintaan. Voitaneen asettaa omavastuu toimeenpanon vaarantumatta.
  - Tarkoitus auttaa myös alkutalven laskunmaksuun
  - Tarkemmat parametrit päätetään valmistelun kuluessa, jotta tuki saadaan kohdennettua mahdollisimman hyvin
- **Edut:**
  - Ei aiheuta haitallisia kannustevaikutuksia
  - Omavastuulla saadaan kohdistettua enemmän sähköä kuluttaville kotitalouksille
  - Tukea jo marras- joulukuun laskuihin, joskin kertakorvauksen maksaminen riippuu toimeenpanon aikataulusta
  - Yhteensopiva nykyisten sähkötukien kanssa
- **Haitat:**
  - Ei auta asiakkaita, joiden edullinen sopimus loppuu joulukuussa. Toisaalta tammikuusta eteenpäin sähkövähennys ja –tuki jo voimassa.
  - Voi vaikuttaa käyttäytymiseen joulukuun lopussa, koska toimenpiteestä tiedotettaisiin päätöksenteon jälkeen.
- **Kysymyksiä**
  - Voidaanko luoda hakemukseen perustuva järjestely asiakkaiden osalta, jotka ovat vaihtaneet myyjää?
  - Tuki voitaisiin käytännössä laajentaa huomioimaan myös tammi-helmikuun laskut takautuvana tukena.

2. Mahdollistetaan myyntiyhtiöille maksuajan antaminen asiakkaille

- **Jos velvoitetaan myyjiä antamaan laskuille pidempi maksuaika, kunnes malli olisi käytössä, tulee valtion antaa sähkön myyjälle väliaikana takaus tai suora laina.**
  - Kalliiden sopimusten sähkömäärä on talvella arviolta 1,3 TWh/kk. Jos kaikki nämä asiakkaat haluaisivat maksuaikaa, nykyisillä sähkön hinnoilla tämä vastaisi noin 500 – 600 miljoonan euron lainaa kuukaudessa.
- **Sähköyhtiöiden likviditeettirahoituksen takaaminen on periaatteessa mahdollista, mutta yksityiskohdissa selvitettävää**
- **Valmisteluvastuu TEM/VM/OM**

3. Valmistellaan joustoon ja säästöön kannustava kattohinta erillisessä HE:ssä

- **Kuvaus:**
  - Jatkovalmistelussa luodaan kaikkia sopimuksia koskeva malli, joka antaa kannusteen joustavaan sähkön käyttöön ja sähkön käytön vähentämiseen.
  - Pelkkä hintakatto ei kannusta näihin
  - Esimerkkinä ”Norjan malli”, tarkentuu jatkovalmistelussa
- **Edut:**
  - Asiakkaan ei tarvitse tehdä mitään
  - Mallista saadaan asiakkaiden ja sähköjärjestelmän kannalta toimiva
- **Haitat**
  - Edellyttää voimassa olevien sopimusten muuttamista, ei voi olla takautuva
  - Edellyttää mittavia tietojärjestelmämuutoksia
  - On käytännössä sähködirektiivin mukainen hintasääntely

Esimerkkejä hintalapuista

1. **Takautuva korvaus, jos peruste olisi marras- joulukuu**
   - Tässä kohtaa arvioitu suhteellista tukitasoa. Tarkemmat parametrit päätetään valmistelun kuluessa, jotta tuki saadaan kohdennettua mahdollisimman hyvin
   - Oletetaan tukea annettavan kaikille asiakkaille, 15 % pörssisopimuksia
   - Oletus hintataso kiinteähintaiset sopimukset keskimäärin 15 snt/kWh
   - Markkinahintataso marraskuu ~24 snt/kWh (sis alv 24%), joulukuu ~39 snt/kWh (sis alv 10%).
   - Tukitaso voidaan valita budjetin mukaan. Esimerkkejä tukitasosta ilman omavastuuta:
     - Tukitaso 50%: 460 miljoonaa euroa
     - Tukitaso 60 %: 550 miljoonaa euroa
     - Tukitaso 80 %: 730 miljoonaa euroa
   - Omavastuu ja katto pienentävät tukea. Vaikea määritellä tarkasti tuen ulkopuolelle jäävän energian määrää, laskisi kuitenkin tuen tarvetta. Esimerkkejä omavastuun vaikutuksesta:
     - 60 euron omavastuu alentaisi tukimäärää 190 miljoonaa euroa
     - 80 euron omavastuu 260 miljoonaa euroa
     - 100 euron omavastuu 320 miljoonaa euroa
2. **Mahdollistetaan myyntiyhtiöille maksuajan antaminen asiakkaille**
   - Lainoitus/takaustarve enimmillään 500 -600 miljoonaa/kk
3. **Valmistellaan joustoon ja säästöön kannustava kattohinta erillisessä HE:ssä**
   - Kustannukset riippuvat valitusta mallista ja tarkentuu jatkovalmistelussa
   - Kattohinta käytössä aikaisintaan huhti-toukokuussa. Tilanne muuttuu nykyisestä merkittävästi sekä uusien määräaikaisten sopimusten että markkinahintojen osalta.